

SİĞİRCIZADE HAYRİ’NİN BEŞ ŞİİRİ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT*

Daha önceki bir yazımızda, Sığircızade (1888- 18.5.1931)’nin¹ **Halka Doğru** mecmuasında (nu.43, 30 Kânun-ı sani 1329/12 Şubat 1914, s.339) çıkmış “*Uyan*” başlıklı bir şiirini yeniden yayımlayıp özellikleri hakkında bazı açıklamalar yapmış idik². Bu ismi Sivas kültür tarihi açısından önemli gördüğümüz için hakkında araştırmalarımıza devam ediyoruz.

Önceki yazımızda da belirttiğimiz üzere Vehbi Cem Aşkun, Sığircızadenin epeyce şiiri olduğunu zikrediyor. Fakat bunlardan ancak 3 tanesini vererek; diğerlerinin kaybolup gittiği ihtimalinden bahsediyor.

Çok kere söylenmiş bir kere daha tekrarlayalım: Söz uçar, yazı kalır. Sığircızade’nin şifahi tarafı da uçup gitti. Ama yazdıkları azar azar da olsa ortaya çıkıyor, çıkacak. Birgün bir el, onları unutulmuşluktan kurtaracak. İşte şimdi, onun beş şiirini daha okuyucu ile paylaşacağız.

Sığircızade Lutfullah Hayri’nin metnini vereceğimiz şiirlerin ilk üçü Servet-i Fünun’un 1909 yılı sayılarında. Bunlardan ilki 30 Nisan 1325 (13 Mayıs 1909) tarihli 936. sayıda (s. 407). Giry-e-i Şebab isimli bu manzume, “Bedrettin Mümtaz Beyefendiye” ithafıyla. Bedrettin Mümtaz, o yıllarda Servet-i Fünun’da imzası görülen şairlerimizden birinin takma

---

* Niğde Üni. Fen-Ed. Fak. nazimhpolat@hotmail.com

¹ Hayatı hakkında bilgi (mukayese ve tashihe muhtaç olmakla birlikte) için bk. Vehbi Cem AŞKUN: **Sivas Şairleri**, Sivas Halkevi Yay., Kâmil Mat., s.346-347; Kâzım ÖZTÜRK: **Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü**, Önder Mat., Ankara 1973, s.75; Horst UNBEHAUN: “*İrade-i Millîye Gazetesi ve Millî Mücadele Döneminde Sivas Basını Üzerine Gözlemler*”, **Uluslararası Konferans –Atatürkçülük ve Modern Türkiye-(International Conference –Atatürk And Modern Turkey-)**, Ankara Üni. SBF. Yay., Ankara 1998, s493-494.

² Nâzım Hikmet POLAT: “*Sivaslı Şair Belediye Başkanı Sığircızade Hayri’den Bir Şiir*”, **Revak** der., 1998, s.30-33.

adı. Onu daha sonra Rübap dergisinde (1912-1914) “Alaaddin Paşazâde Samih Fethi” ve Cumhuriyet yıllarında ise oğluna ait “M. Turan Tan” ismini takma ad olarak kullanır göreceğiz. Asıl adı Mehmet Sâmi Fethi olan bu şairimiz (daha sonra romancı), Sivaslı Hayri'nin hemşehrisidir³.

Girye-i Şebâb'ı okuyalım:

Ben bi-vefa ümit ile me'yûs ü münkesir,
Yıllarca çektiğim bu mezâretli, neşesiz
Ömr-i siyâhımı,

Bir hıfre-i fenâya atıp -mest ü müftesir-
Rûhumla her zaman yalnız kalmak isterim.

Bir bî-haber vefâ ile met'ûb ü müşmeiz
Yıllarca bir terâne-i ümmîd inleyen
Kalb-i tebâhımı,

Bir gaaze-i memâta sarıp sonra... sonra ben
Fikrimce bir cihân-ı emel yapmak isterim.

Her lahza bin meşakkile, bin ıztırap ile,
Yetmez mi?.. yirmi yıl yaşadım bir hayât-ı gam;
Bir devr-i iktirâb.
Sen ey şebâb!,

Geçtin; fakat bıraktığın iz işte -hâile:
Gönümde bir harişme (?) ve rûhumda bir sitem

18 Nisan sene 1325

Sivaslı Hayri

Sığircızâde Hayri'nin diğer bir şiiri de **Servet-i Fünun**'un 938. sayısında (15 Mayıs 1325/27 Mayıs 1909, s. 23). “**Tasvirim İçin**” başlığı ve “*Fehmi Beye*” ithafı bu şiir, altındaki kayda göre 11 Nisan 1325 (24 Nisan 1909) tarihte yazılmış.

³ Hayatı, sanatkarlığı ve eserleri için bk. Mehmet Behçet YAZAR: “*Edebiyatçılarımızı Tanıyalım: Mehmet Turhan Tan*”, **Yedigün** der., nu.353, 12 Birinci Kânun 1939.

Bir sönük levha, bir hayât-ı gamgîn,
 Bir şebâb; işte sâde, pejmürde
 Uçuyor nazra-i garîbinde.
 Pür-tazallüm bir ibtisâm-ı hazin,
 Rûhu tezyîf eden metâibden
 Buruşan safha-i cebîninde,
 Okunur bin ümîd-i efsürde;
 -Bin hayâl-i teellümât-efken-
 Bu küdüret içinde yalnız ben,
 İsterim bir nazar, velev ismen
 Beni etsin bir an için zinde.

Bu şiirin ithaf edildiği Fehmi Beyin kimliği hakkında bilgimiz yok. Ayrıca, Sığırcızade'nin şiirinin hemen altında “Sivaslı Hayri Beye” ithafıyla “Tahayyül” isimli bir şiir daha vardır ki onun şairi Mahmut Münip de meçhulümüz. İşin daha da ilgi çekici yanı, “Tahayyül” de “Tasvirim İçin” manzumesiyle aynı ruhu taşıyor. Muallim Naci'nin takma adla kendi şiirlerine nazire yapmasına benzer bir durumla karşı karşıya değilseniz, Mahmut Münip de şiir dünyasına yeni adım atmış biri değil, takma adın arkasında kendini gizleyen tecrübe sahibi bir kalemdir. “Tasvirim İçin” şiiri taşıdığı ruh haliyle, tam bir kötümserlik örneği.. Kendi fiziğine karşı bu derece kötümser bakışı, aynı dil ile 1927'de Ahmet Haşim'in “Başım” şiirinde göreceğiz⁴.

Servet-i Fünun'un 939. sayısında (21 Mayıs 1325/3 Haziran 1909) aynı sayfada (s. 39) Sivaslı iki şairle birden karşılaşırız. Biri Sığırcızade Hayri, diğeri Bedreddin Mümtaz yani Alaaddin Paşazâde Mehmet Samih Fethi Tan. Samih Fethi, o sıralar şöhretinin zirvesindeki kadın şairi “*Celâl Sahir Beyefendiye takdime-i hürmet*” olarak “**Bütün Güzellere!..**” sesleniyor. Sivaslı Hayri ise “8 Mayıs” diye tarihlediği “**Akşam Ezanı**”nı neşrediyor:

Akşam zamânı velvele-i şûriş-i nehâr;
 Bâkin bir ihtîşâm ile âheste, muhteriz
 Âfaka yükselen koyu bir dūd-ı iğbirâr
 Altında pür-sekînet ulur, karşıdan deniz
 -Şâmın zılâl-i esmer-i şî'rinde mevce-zen
 Bir ra'şe-i melâl ile titrerken âsümân-
 Garbın likaa-yı sâfına meshûf ü nâtüvân;

⁴ Piyale'nin ilk (1926) baskısında bulunmayan bu şiir, Hayat mecmuasında (nu. 20, 14 Nisan 1927, s.385) yayımlanmıştır (bk. Ahmet Haşim: **Bütün Şiirleri** (haz. İnci ENGİNÜN - Zeynep KERMAN) Dergâh Yay., İstanbul-1987, s.96.

Bir bûse-i alîl uzatan şems-i gaaribin,
 Son levha-i garâmına vakf-ı ümîd eden
 Yangın bir imtidâd ile mâtem-güzîn olur.

Mühtez kanatlarıyla riyâh-ı lâtif-i şâm,
 Rûh-ı samût-ı hilkate bir –nûkhet-i niyâm
 Serper... Ve bir hitâb-ı müebbedle nâgehân
 Etrâfa tînnat-âver olur hande-i ezân.
 Her şey libâs-ı vecde girer, mest ü muhtazar
 “Canlar bir[er] niyâz ile lâhûta yükselir.”

Lutfullah Hayri'nin yukarıdaki üç şiiri de herhangi bir vezin hatasına düşülmeksizin, aruzla yazılmıştır. Sadece üçüncü şiirin son mısraı, vezin bakımından arızalıdır ki bunun da yapılan işaretleme ile başkasından alınma olduğu belirtilmiştir. Ancak, söz konusu mısraın kime ait olduğunu tesbit edemedik. Kelimelerin milliyetine bakmaksızın onlarla şiire bir musiki katma gayreti, tabiata küskün nazarlarla bakış, cümlelerin belli bir birimde bitmeyişi, “Girye-i Şebâb”ın müstezatla akması, güzel hayallerin hakikat karşısında yenik düşmesi, bize hep Edebiyat-ı Cedide şiirini hatırlatmaktadır. Bütün bunların ötesinde, her üç parçada da Tevfik Fikret'in sesini taklit çabası çok açıktır.

Söz konusu metinlerin yayımlandığı sıralarda, Servet-i Fünun sayfalarında, Fecr-i Âtî'nin, Edebiyat-ı Cedide benzeri bir zümre olarak kendini kabul ettirme çabalarını biliyoruz. Fecr-i Âtî, Servet-i Fünun etrafında bir araya geleceklerini okuduğumuz beyannamesini henüz yayımlamamış olmakla birlikte, kuruluşunu kamuoyuna duyurmuştur⁵. Fakat gerek daha yolun başındayken, gerekse sonraları Edebiyat-ı Cedide'den kolayca ayrılacak bir şiir estetiği kuramayan Fecr-i Âtî mensuplarının, henüz şöhret olmamış Sivaslı Hayri'nin şiirlerini, yukarıdaki özelliklerinden dolayı, takdîrkâr hislerle yayımladıklarını söyleyebiliriz.

Sığırcızade'nin bu yazımızda metnini vereceğimiz manzumelerinden -yayımlanış tarihi itibarıyla- dördüncüsü, Sivas'ta

⁵ Fecr-i Âtî, 20 Mart 1909'da kurulmuş (bk. Celal Sahir [EROZAN]: “7 Mart”, **Servet-i Fünun**, nu. 981, 13 RE 1328 / 11 Mart 1326 / 24 Mart 1901, s. 294; ayrıca bk. **Servet-i Fünun** -Tevehih ve Havadis Kısmı-, nu. 930, 12 Mart 1325 /25 Mart 1909), s.147.), beyannamesini ise yaklaşık 11 ay sonra yayımlamıştır (“*Fecr-i Atî Encümen-i Edebîsi Beyannamesi*”, **Servet-i Fünun**, C. 38, nu. 977, 11 Şubat 1325 / 14 Şubat 1910, s.227.).

çıkarılan **Kızılırmak** gazetesinde (10 Temmuz 1326; 15 Recep 1328; 23 Temmuz 1910. Özel Sayı, s.2) bulunuyor⁶.

“Toprağınızı Seviniz” başlıklı bu manzumenin, II. Meşrutiyetin 2. yıldönümü özel sayısında basılmış olmasının anlamı çok açık: “Vatan toprağı kutsaldır” fikrine dayalı 13 mısraı takip eden son iki mısra da “ama biliniz ki bu kutsal vatani koruyan, başımızda dalgalanan bayraktır” kanaati vurgulanıyor. Yani rejim övgüsü taşıyan bir manzume ile karşı karşıyayız. Önceki şiirleriyle birlikte düşünülünce, bu manzumede, tamamen farklı bir istikamette yürüyen acemi bir kalemin, öncekilerle âdetâ benzerliği bulunmayan, esaslı bir tavır değişikliği görülüyor. Siyasetle uğraşmasına rağmen, diğer şiirleri gösteriyor ki Sığircızade, mizacı itibarıyla, ferdi duygusallığa daha yatkın bir insandır. Bu yüzden, söz konusu manzume lirizm ile hiç tanışmamış, sosyal faydacı öğreticiliğin kuruluşuna düşmüştür. Henüz Millî Edebiyat Hareketinin başlamadığı bir dönemde, bir taşra şairinin kaleminden, bu hareketin tercihler sistemindeki konu, dil ve vezin (hece) esaslarına uygun bir manzume çıkmasının nasıl bir açıklaması olabilir? Bu manzumede, yine Millî Edebiyat Hareketinden önce “Türkçe Şiirler” yazar Mehmet Emin Yurdakul’un sesini duymak, edebiyat tarihine tamamen yabancı olmayan herkes için çok kolaydır. Mehmet Emin, bu manzumenin yazıldığı yıl, bu manzumenin yazıldığı yerde (Sivas) validir ve sanat çizgisinden dolayı kendisine “türkücü vali” lakabı takılmıştır. Hatta Sivas’ın meşhur şairlerinden Külhaşzâde Rahmi, onu “Türkücü Valimiz” manzumesiyle alaya almış, daha doğrusu yerden yere vurmıştır⁷. Ama anlaşılıyor ki Mehmet Emin Yurdakul, “türkücü”lüğü ile, Sivas’ın toprağında böyle vaktinden önce meyve veren fidanlar da yetiştirmiştir.

Şimdi Sığircızade Lutfullah Hayri’nin “Toprağımızı Seviniz” manzumesini okuyalım:

Diyorlar ki: yeri, göğü, kainâtı Yaradan;
İnsanların mayesinden bu topraktan yoğurmuş.
Evet bu bir doğru sözdür. Bizi bu yer doğurmuş.
Şüphesiz ki cümlemizi rahat rahat yaşatan;
Ve besleyen; bu kapkara gördüğümüz topraktır.

⁶ Bu tesbiti, Bamberg (Almanya) Üniversitesi Türklük Bilimi uzmanı Dr. Horst UNBEHAUN’a borçluyum; teşekkür ederim.

⁷ Külhaşzâde Rahmi ve bu manzumesi için bk. Vehbi Cem AŞKUN: **Sivas Şairleri**, s.289-317; diğer kaynaklar: İbnülemin Mahmud Kemâl İNAL: **Son Asır Türk Şairleri**, II. basım, İstanbul, 1969-1970, s.1332-1334; İbrahim ASLANOĞLU: **Külhaşzade Rahmi**, Sivas, 1967, İbrahim OLCAYTU: **Folklor Defterleri –II (1907-1945)**, (çevrimyazı: Sadık PERİNÇEK), Kalan Yay., İstanbul 2001, s.146-160.

***

Toprak diyip geçmeyiniz; bir milletin namusu
 Canı, malı, her bir şeyi toprağına bağıdır.
 Toprak diyip gelmeyiniz; viran olur dağıtılır
 Toprağına hor bakanın yeri yurdu, yavrusu

***

Bu topraktır evet, bizi düşmanlara minnetsiz,
 Geçindiren; bizim için saâdetler kazanan
 Bu topraktır bizi her bir tehlikeden sakınan
 Öyle ise vatandaşlar, bu toprağı seviniz,
 Fakat şunu biliniz ki bu toprağı hafz eden
 Başımız da dalgalanan kırmızı bir bayraktır.

Bu bahsi kapatırken, belirtmemiz gerekir ki okuduğumuz manzume (“Toprağınızı Seviniz”), şairin 1914’te “Uyan” başlığıyla Halka Doğru dergisinde yayımlandığını belirttiğimiz manzumenin daha acemicesi, yani hazırlığıdır.

Şimdi de Hayri Lutfullah’ın Türkocağı Sivas şubesi tarafından çıkarılan **Birlik** (nu.16, 7 Kânun-ı sâni 1340 /1924, s.8) adlı dergideki “Kelebek” şiirine bakalım:

-Karahân’ın defterinden

Uçar, uçar, uçar, uçar,
 Bahâra neş’eler saçar
 Nehâr onun yatağıdır,
 Menekşeler otağıdır.

Bu, kırların güzel kızı
 Yerin kanatlı yıldızı
 Sanırsınız ki bir çiçek,
 Çiçek kanatlı bir böcek
 İner, çıkar, uçar, uçar
 Cihâna handeler saçar.
 Bahâr onun yatağıdır.
 Menekşeler otağıdır.

Evet, o canlı bir çiçek,
 Çiçek kanatlı bir böcek.
 Fakat bir an olur ki pek
 Zavallı bir sukut ile

Yuvarlanır düşer, solar.
Bu, ân-ı ihtizârdır;
Bahâr onun mezârıdır.

Görüldüğü gibi bu şiir, kelebek kanadı kadar renkli, şeffaf, söylenişiyile dile hafif gelen, yani dil-konu-şekil bakımından son derece uyumlu bir metindir. Aruzun *mefâilün/mefâilün* nağmesiyle kanatlandırılan Kelebek, bazı sekmelerle birlikte, adını aldığı zavallı böceğin talihine uğramaksızın, şiir ikliminde uçabiliyor. Yukarıdaki ilk üç şiirle “Toprağınızı Seviniz” şiirinin her bakımdan birbirine tezat teşkil edişi, şairin; henüz kendi sesini bulamadığını, bütün şairlik damarına rağmen farklı etkilerin rüzgârıyla savrulduğunu gösterirken; “Kelebek” artık kendi vadisini bulup, kendi kanatlarıyla uçmaya çabaladığını müjdeliyor.